

УДК 343.148

Веремієнко С. В., ст. викладач кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Національний університет «Чернігівська політехніка»

(м. Чернігів, Україна)

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ ЯК ОЗНАКА СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з

питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1]. Визначення поняття спеціальних знань, з'ясування їх характеру, обсягу й структури важливо з багатьох причин, зокрема для визначення, роду та виду експертизи, предмета та об'єктів дослідження, компетенції експерта та його функцій, значення висновку експерта тощо.

Закон України «Про судову експертизу», як і процесуальне законодавство України не розкриває змісту поняття «спеціальні знання». В ст. 69 КПК України йдеться про використання наукових, технічних або інших спеціальних знань [2]. Не розкривається зміст спеціальних знань і в Постанові Пленума Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах», в п. 2 якого вказується лише на неприпустимість призначення експертизи у випадках, коли з'ясування певних обставин не потребує спеціальних знань [3].

З точки зору філософії знання – це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання (процесу відтворення дійсності), що характеризується усвідомленням їх істинності» [4]. Прийнято розрізняти два види знань – практичні (повсякденні) та наукові, які, вочевидь, є взаємозалежними та взаємозумовленими.

Щодо визначення поняття спеціальних знань науковці не виробили єдиної точки зору, хоча цьому питанню присвячена ціла низка наукових праць.

Спеціальні знання визначаються як професійні знання, які отримуються в результаті навчання, а також навички, які отримує обізнана особа в процесі практичної діяльності в певних галузях науки, техніки та інших галузях людської діяльності, що використовуються разом з науково-технічними засобами при виконанні експертизи. Змістом спеціальних знань є теоретично обґрунтовані та перевірені практикою положення і правила, що можуть належати до певної галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла.

Спеціальні знання характеризуються такими ознаками: ці знання не є загальновідомими, загальнодоступними та одиничними; вони набуваються особою у процесі теоретичної та практичної підготовки до конкретної діяльності; неодноразово використовуються; надаються не в прямій, а у опосередкованій формі; залучаються до процесу в установленому законом порядку за наявності у учасників процесу потреби в такого роду знаннях; використовуються у передбачених процесуальним законодавством формах; їх використання пов'язане з певним рівнем освіти та/або підготовкою, а також професіональним або іншим досвідом; такі знання сприяють забезпеченню винесення законного й обґрунтованого акта органів досудового розслідування та суду як органу судової влади.

Спеціальні знання судового експерта становлять комплексне поняття, що охоплює професійні знання в галузі науки, мистецтва, техніки та ремесла, які не є загальнодоступними і загальновідомими, а також певні вміння і навички їх застосування для отримання такого процесуального джерела доказів як висновок експерта [5, с 31].

Слід зазначити, що спеціальні знання - це категорія, яка охоплює досить широку сукупність знань, із більшістю яких учасники процесу доказування не знайомі навіть поверхово, не говорячи вже про глибокі знання у різних галузях науки і техніки. Сучасна юридична доктрина пропонує розуміти спеціальні знання як такі, що не є загальновідомими та не мають масового поширення, однак, обмежене коло осіб досконало обізнано щодо них, що й визначає їхню фаховість і професійність. Саме таких обізнаних осіб називають фахівцями, які, маючи спеціальні знання, беруть участь у судовому процесі та набувають різних процесуальних статусів (залежно від потреби конкретного судового провадження).

Деякі науковці відносять до обізнаних осіб у кримінальному судочинстві тільки експерта та спеціаліста. Інші вважають, що обізнаними особами є всі суб'єкти, незалежно від наявних прав і обов'язків, котрі мають певну спеціальність (володіють спеціальними знаннями) та відповідно до процесуального закону безпосередньо залучаються самі або використовуються результати їх діяльності у кримінальному судочинстві.

Особливістю спеціальних знань є спосіб їх набуття обізнаною особою. Усі дослідники сходяться на думці, що спеціальні знання отримуються в результаті навчання або тривалої практичної діяльності в якій-небудь галузі. Теоретичне навчання та практична діяльність – це процеси відображення й відтворення в людському мисленні об'єктивної дійсності, накопичення досвіду, засвоєння навичок, придбання вміння та знань як продуктів суспільно-

трудової й розумової діяльності. Спеціальні знання набуваються шляхом формальної, неформальної та інформальної (самостійної) освіти. Формальна освіта реалізується засвоєнням освітніх програм навчання в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Отримання формальної освіти підтверджується відповідним документом [6, с.190].

Отже, однією з ключових ознак судової експертизи є використання спеціальних знань. Відповідно до сучасної юридичної доктрини, спеціальні знання - це знання, які не є загальновідомими, не мають масового поширення і якими володіє обмежене коло фахівців. Проведення досліджень, що ґрунтуються на спеціальних знаннях, є характерною рисою судової експертизи, оскільки в процесі судової експертизи такі знання використовуються в якості певного інструментарію для отримання фактичних даних, що мають значення для ухвалення судового рішення.

Список літератури

1. Про судову експертизу. Закон України від 25.02.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 05.12.2022)
2. Кримінально-процесуальний кодекс від від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 05.12.2022)
1. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах. Постанова Пленума Верховного Суду України від 30.05.1997 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text>
2. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. С. 228.
3. Надіжко М. М. Використання спеціальних знань у судово-експертній діяльності: теоретико-правові аспекти. Криміналістичний вісник. № 1 (33). 2020. С. 25-36.
4. Щербаковський М. Г. Сутність, структура та цілі використання спеціальних знань у судочинстві. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Випуск 18. 2018. С. 184-193.